

ник – **Н.М. Онщенко**); історії держави і права (керівник – **І.Б. Усенко**); конституційного права та місцевого самоврядування (керівник – **О.І. Ющик**); адміністративного права та державного управління (керівник – **О.Ф. Андрийко**); цивільного права та цивільного процесу (керівник – **Я.М. Шевченко**); трудового права та права соціального забезпечення (керівник – **Н.М. Хуторян**); господарського права (керівник – **В.К. Мамутов**); екологічного, природо-ресурсного та космічного права (керівник – **Н.Р. Малишева**); земельного та аграрного права (керівник – **В.І. Семчик**); кримінального права, кримінології та судоустрою (керівник – **О.М. Костенко**); міжнародного права та порівняльного правознавства (керівник – **В.Н. Денисов**); політико-правових досліджень (керівник – **І.О. Кресіна**).

Рішенням Координаційної ради організацію поточної діяльності з координації фундаментальних досліджень покладено на бюро, до складу якого увійшли голова ради, його заступники, вчений секретар, а також керівники вказаних секцій.

ЮРИДИЧНА НАУКА ЯК БУТТЯ ЛЮДИНИ (пам'яті професора А. П. Таранова)

12 листопада 2012 року юридична громадськість України відзначає 100-річний ювілей видатного вченого-конституціоналіста й педагога, талановитого організатора вітчизняної юридичної науки **Анатолія Павловича Таранова**. Відомий український вчений-правознавець, доктор юридичних наук, професор, представник когорти фундаторів вітчизняної наукової школи конституційного права, він поправу належить до плеяди дослідників, які завдяки своїй подвижницькій праці та яскравим науковим досягненням заслуговують на звання класиків юридичної науки.

Доля, наукові погляди та життєві переконання А. П. Таранова є віддзеркаленням епохи, в якій він жив та працював. Народився він у м. Орську Оренбурзької губернії 12 листопада 1912 року у робітничій сім'ї. Після смерті матері у 1920 р. виховувався у дитячому будинку м. Харкова. Закінчивши семирічну школу, продовжив оволодівати знаннями у школі фабрично-заводського навчання при Харківському електромеханічному заводі (1930 р.).

Після цього був направлений на роботу техніком-контролером до Трудової комуни НКВС УРСР у м. Прилуки, яку очолював відомий педагог А. Макаренко. Працюючи тут, одночасно заочно закінчив індустріальний технікум, а у 1934 р. вступив до Харківського юридичного інституту. Завершивши курс навчання, отримав диплом з відзнакою і був залишений в аспірантурі при цьому ж інституті (1938 р.). Проте навчання в аспірантурі перервала Велика Вітчизняна війна.

У 1941–1944 рр. Анатолій Павлович працював в органах юстиції: членом Алтайського крайового суду, членом Харківського обласного суду, який у ті часи знаходився у м. Куп'янську, ревізором управління навчальних закладів НКЮ СРСР (1943 р.), директором судово-прокурорських курсів УРСР у м. Са-

ратові (1944 р.). З 1944 по 1947 рр. був начальником відділу навчальних закладів Мінюсту УРСР.

Повоєнний життєвий і творчий шлях А. П. Таранова пов'язаний з Києвом. З 1947 по 1952 рр. він працював старшим викладачем Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. У 1952 р. він поєднав свою долю і все наступне життя із академічною юридичною наукою, перейшовши працювати до Сектору держави і права Академії наук УРСР (зараз – Інститут держави і права НАН України).

Повоєнний етап розвитку суспільства, коли було засновано Сектор держави і права Академії наук УРСР, висунув значні вимоги до правового регулювання суспільних відносин як важливого засобу впливу держави на соціально-політичні процеси. У відповідності з потребами суспільства держава стала приділяти більше уваги планомірному розвитку науки і підготовці наукових кадрів, організації запровадження результатів наукових досліджень у сферу державно-політичного управління та будівництва.

Життя об'єктивно вимагало вивчення і теоретичного осмислення проблем державного (конституційного) права і державного будівництва. Основну увагу у той час було зосереджено на дослідженні питань конституційного розвитку УРСР, юридичної природи і основних принципів Конституції, а також на розробці важливих питань державно-політичного управління та будівництва. В дослідженнях з цих проблем особливо важливе місце належало аналізу ролі, завдань, форм і методів діяльності місцевих Рад депутатів трудящих в цілому і в окремих галузях господарського і культурного будівництва тощо.

У усіх успіхах Інституту держави і права НАН України на всіх етапах його роботи є колосальна доля праці, зусиль і старань Анатолія Павловича. Він десятиліттями був організатором науково-дослідної роботи, постійно працював над вдосконаленням напрямів та форм діяльності Інституту. А. П. Таранов багато зробив для перетворення Сектору в Інститут держави і права.

А. П. Таранов добре пізнав реальне життя і з розумінням ставився до тих або інших потреб своїх колег. За його участі, на якій посаді він би не працював, вдосконалювалася структура, зміцнювалися кадри, вирішувалося багато інших питань життя Інституту, його наукових співробітників та аспірантів. Так у 1952 р. його було обрано старшим науковим співробітником Сектору держави і права АН УРСР, а у 1966 р. – завідувачем відділу проблем державного і господарського управління. З 1969 по 1976 рр. він був заступником директора з наукової роботи Інституту держави і права АН УРСР, а з 1976 р. до своєї смерті 28 травня 1999 року – провідним науковим співробітником-консультантом.

Саме тому, якщо наукове життя А. П. Таранова було пов'язане з Сектором, а з часом – Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України, то становлення, розвиток та організація конституційно-правових досліджень в Інституті пов'язані саме з іменем Анатолія Павловича. Проблематика конституційного права завжди була в центрі уваги наукових досліджень цього вченого та заснованої ним наукової школи.

За свої творче життя вчений написав і надрукував багато наукових праць, присвячених актуальним питанням теорії та історії конституційного права та

державного будівництва. У царині інтересів А. П. Таранова – історія та теорія Конституції УРСР, питання її юридичної природи й основних принципів, розвиток конституційного законодавства та вдосконалення державності, проблеми конституційного процесу та політичної системи суспільства, механізму реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, організації та функціонування державної влади та управління тощо. Особливе значення він приділяв питанню зміцнення зв'язків наукових досліджень з практикою державно-правового будівництва, підвищенню їх теоретичного рівня.

Анатолій Павлович був представником класичної школи радянського права. Але він не зациклювався на догмах радянського періоду, а після проголошення незалежності України творчо розвинув ряд принципових положень теорії конституційного права. Свого часу запеклою була дискусія щодо назви галузі права – державне чи конституційне. Як відомо, у Радянському Союзі дана галузь мала назву «державне право». Аналогічним чином іменувалась і відповідна навчальна дисципліна. Студенти юридичних вузів навчалися за програмами і підручниками «державне право». В кінці ХХ ст., а особливо після прийняття чинної конституції України акцент у назві даної галузі став зміщуватися на назву «конституційне право». Цю тенденцію не тільки помітив, а й «розклав по полицях» А. П. Таранов. Він доводив, що в умовах розвитку конституційного ладу, переходу від принципу панування держави над особою до принципу демократичної, правової і соціальної держави більш прийнятною є назва «конституційне право». Ця назва походить від терміну «конституція», яка є головним джерелом, ядром конституційного права. «Виокремлення цієї галузі, – зазначав вчений, – дає можливість для більш глибокого вивчення і практичного вирішення проблем конституційного будівництва».

А. П. Таранов був людиною і вченим високого авторитету і активної громадянської позиції, володів глибокою логікою мислення і високою лекторською та ораторською майстерністю. Його виступи на наукових конференціях, в аспірантських, студентських та інших аудиторіях завжди викликали жвавий інтерес.

Багато зробив він і для підготовки наукових юридичних кадрів вищої кваліфікації. Під його керівництвом було захищено 14 докторських і кандидатських дисертацій, у тому числі й теперішнім директором Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України академіком Ю. С. Шемшученком.

Перу А. П. Таранова належить близько 200 наукових праць. До головних з них належать «Основні принципи Конституції Української РСР» (1962 р.); «Конституція загальнонародної держави» (1980 р.); «Історія держави і права Української РСР» (1976 р., у співавторстві); «Політична організація розвинутого соціалістичного суспільства» (1976 р., у співавторстві); «Політична організація розвинутого соціалістичного суспільства» (1976 р., у співавторстві); «Конституція УРСР: реалізація принципів і норм» (1981 р., у співавторстві); «Конституційні права і обов'язки радянських громадян» (1985 р.).

А. П. Таранов брав активну участь у підготовці проектів Конституції УРСР 1978 р. та Конституції України 1996 р. Він підтримував тісні зв'язки з держав-

ними і правоохоронними органами, обирався депутатом міської ради депутатів трудящих м. Києва.

Наукові здобутки Анатолія Павловича були відмічені науковою громадськістю. Як одного з провідних українських конституціоналістів свого часу його у 1993 р. було обрано член-кореспондентом новоутвореної тоді Академії правових наук України як громадської організації. Цього ж року вищезазначена Академія була трансформована в Академію правових наук України як вищу галузеву державну наукову установу. Але до її складу вчений чомусь не потрапив і був відтіснений менш талановитими, але більш енергійними колегами. Інститут неодноразово ставив питання щодо доцільності обрання А. П. Таранова дійсним членом Академії. Але це відбулося тільки 1996 р., тобто незадовго до смерті вченого. При цьому його було обрано член-кореспондентом Академії, хоч він, безсумнівно, заслуговував на звання академіка.

У Анатолія Павловича було надзвичайне поєднання особистих якостей, що утворюють його особистісний портрет. Він поважав людей та любив життя в усіх його проявах. Людина середнього зросту, з великою лисиною і розумними, допитливими очима він притягував до себе друзів і колег. Всі хто його знав ближче, відзначали безліч його чеснот – широку ерудицію, почуття гумору, інтелігентність, особисту скромність, душевну широту та тактовність, любов до літератури та спорту.

Анатолій Павлович був цікавим співрозмовником та сам умів слухати інших. Для нього не мало значення, хто виступає, – академік, професор чи аспірант. Кожного він слухав уважно, підперши рукою щоку, і не зводзячи очей з виступаючого. Він був заятим вболівальником футболу, добрим гравцем у шахи, організатором шахових баталій в Інституті. Він не був частим гостем стадіону, але всі футбольні матчі, особливо за участі київського «Динамо», вболівальником якого він був, були предметом гарячих спорів у відділі, який він багато років очолював. Знаючи про це, з нагоди дня його народження колеги подарував йому футбольного м'яча з підписами зірок футболістів Київського «Динамо», який і досі зберігається у сімейній колекції.

Наприкінці життя, збираючи останні сили, Анатолій Павлович все одно прагнув бути в строю, бути корисним інституту та рідному відділові. Він постійно брав участь у засіданнях відділу, обговореннях дисертацій та підготовці планових тем.

Анатолій Павлович Таранов ще за життя став легендою і залишається у пам'яті всіх, хто його знав, кого він вчив, кому допоміг, хто вивчає його праці та цікавиться проблемами історії та теорії конституційного права, хто навчатиметься у аспірантурі та працюватиме в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, становленню якого присвятив своє життя цей вчений та педагог. Згадка про непересічну мудру та глибоко порядну людину, яка залишила помітний слід в українській юридичній науці та історії Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України завжди буде з нами.